

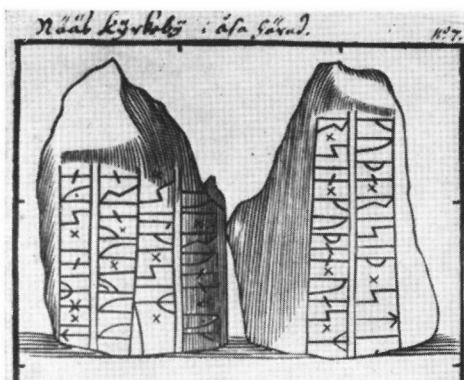

Fig. 174. Vg 110. Vänersnäs sn, Näsbyholm.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta
(B 1155).

hållandevis glest; avståndet mellan de båda runtecknen kan mycket väl ge plats för en runa, som icke uppfattats av tecknaren; detsamma är förhållandet med utrymmet före 59 **u**. Efter 75 **m** och följande sk har tecknaren icke uppfattat ytterligare ristning i slingan, vilket sannolikt beror på satsslut. 76 **u** är något skadad upptill, dock icke så mycket att de tecknade resterna tillåta en läsning **r**.

Hur stor del av inskriften som gått förlorad redan före Brenners avtecknande, är svårt att avgöra. Troligen fanns dock större delen bevarad 1669. Då emellertid detta stycke nu förkommit och nyfyndet visat sig innehålla endast en del av det saknade partiet, kan läsningen i sin helhet icke kontrolleras eller överblickas, och tolkningen blir i många avseenden en vanskelig uppgift. Att man icke kan finna någon begriplig mening i vissa partier beror sannolikt icke så mycket på att stenen har varit svårläst eller att Brenner har missuppfattat runorna som att ristaren haft en egenartad ortografi. Tämlichen säkert torde vara, att stenen har rests av en kvinna *Gyða* till minne av en hennes frände — fader eller broder svarar bäst mot Brenners läsning. Inskriftens senare del synes ha varit oklar. Det förefaller dock rimligt, att här givits vissa närmare upplysningar om den döde eller kanske omständigheterna kring hans död. R. 76–83 **ui** × **runa** × **uk** × innehålla troligen resterna av runristarens signatur.

Kvinnonamnet *Gyða* är icke känt från någon annan svensk runinskrift, men det förekommer på två danska stenar, DR 48 och 99, och därtill visar det tämligen stor frekvens inom hela det nordiska området under medeltiden. På norskt område har det brukats redan på 800-talet. *Gyða* hette exempelvis en av Harald hårfagers hustrur. Lind anser, att »namnet icke är inhemskt utan lånats från England» och påpekar, att flera av dess äldre bärare äro av blandad nordisk och engelsk härkomst, t.ex. Olav Tryggvasons andra hustru *Gyða en enska*. Under danaväldets tid upptages namnet i den danska kungaätten; en dotter till Sven tveskägg heter *Gyða*. *Gude* heter vidare enligt Adam av Bremen den svenske kung Anund Jakobs dotter, gift med Sven Estridsson. På Island uppträder namnet först mot slutet av 1100-talet och sedan mera sporadiskt.

111¹, se s. 147.

112. Ås sn, kyrkan.

Pl. 81.

Litteratur: B 951, L 1372, T 42, J. Hadorph, Annotationskladd (i: J. Peringskiöld, Monumenta 9, tr. såsom Reseanteckningar etc. i VFT 2: 1, 1901, s. 66); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 56; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 100 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 149); L. F. A. Wimmer, Runeskriftens Oprindelse og Udvikling i Norden (1874), s. 203 f.; R. Hjorth, Beskrifning

¹ Detta nummer (111) reserverades av H. Jungner för inskriften L 1374, vilken dock visat sig vara en del av Vg 110. Ett år 1940 nyfunnet, runristat gravstensfragment i Gudhems sn, Gudhems hd, har erhållit det sålunda ledigblivna numret 111.

säkra bistavar. Till 31 **l** är bst tämligen säker. 32 **a** har bst till vänster om hst. Högra delen av bst och hst ovanför bst är borta i kantskadan. Av r. 33 återstår bara nedre delen av hst. T. h. går en fördjupning, som icke gör intryck av att vara huggen. Runan har sannolikt varit **k**. Brenner har här ritat ut spetsen av högra nedre bst till en **h**-runa. Av r. 34 återstår nedre delen av hst och vänstra delen av bst. Efter 34 **a** är endast nedre punkten i sk bevarad. På 35 **h** finns spår av nedre bst till höger. R. 36–37 äro skadade i toppen. I 39 **k** är övre delen av bst ej skönjbar. 41–43 **pon** ha förlorat topparna. R. 42 läses av Torin **a**. 44 **t** är skadad, så att övre delen med bst bortslagits. 46 **æ**, bst till höger är tydlig, till vänster svag men sannolik. Hadorph läser här **i**. 47 **k** är ej stungen.

L. F. A. Wimmer (*Runeskriftens Oprindelse*, 1874) har observerat överensstämmelsen i ordalydelsen på de båda stenarna DR 127 och Vg 112.

Texten på den förstnämnda runstenen har enligt *Danmarks Runeindskrifter* följande avfattning: **: þurir : rispi : stin : þoasi : aufti : karl : hin : kupo : frlaka : sin : harþa : kupoan : trrk :**. Under hänvisning till att inskriften visar drag, som äro främmande för dansk runortografi, **þ** för *e*, *æ*, men välkända för västgötsk, drar Lis Jacobsen följande, utan tvivel befogade, slutsats (sistnämnda a., sp. 165): »Der kan næppe være tvivl om, at det er samme Thorer (Thore) og samme Karl, der er tale om på begge stene, og at begge indskrifter har haft svensk forlæg, selv om indskrifterne, hvad der fremgår af runeformer og ortografi, ikke er ristet af samme mester.»

Viste härad.

Viste härad gränsar i N till Åse och Kållands härad, i Ö till Barne härad, i S till Bjärke härad och i V till Väner härad. Under medeltiden tillhörde det Ås bo i Västergötlands nordvästra fjärding. Enligt stadgan om tingsböternas fördelning i ÄVgL omfattade häradet c:a $\frac{1}{60}$ av landskapets hela befolkning. I förhållande härtill äro runstenarna många.

9 inskrifter äro kända från Viste härad. De fördela sig på följande 6 av häradets 13 socknar: Bjärby 2, Tängene (nu Grästorp) 1, Hyringa 1, Levene 1, Slädene 1, Sparlösa 3.

Av de 9 inskrifterna tillhöra 8 ursprungligen resta stenar: Vg 113–120. En, Vg 121, har varit anbragt på en liggande gravsten.

7 runstenar äro bevarade: Vg 113–119, medan två äro förkomna: Vg 120, 121. 5 av de bevarade runstenarna äro praktiskt taget oskadade med fullständiga inskrifter: Vg 113–115, 117, 118. Tämigen stora skador, framförallt i ytskiktet, visar Vg 119, genom vilka väsentliga partier av stenens inskrift gått förlorade. Av Vg 116 återstår ett större fragment. Ett likaledes större fragment av den förkomna stenen Vg 120 känner man genom bilder. Den andra försvunna stenen, Vg 121, har varit hel men med stora ytskador.

På ursprunglig plats befinner sig troligen Vg 115, där den står rest på toppen av en gravhög. De övriga stenarna äro flyttade.

Viste härad besöktes på 1600-talet av flera av Antikvitetskollegiets ritare. I J. Hadorphs sällskap kom P. Törnewall omkring 1670. Vid samma tid var E. Brenner verksam här. 1687 har sedan U. Christofersson avritat ett par av stenarna. Antalet kända runinskrifter var då 6: Vg 114, 115, 118–121. Alla utom Vg 119 finnas återgivna i *Bautil* (1750). Ett träsnitt i J. Peringskiölds *Monumenta* av Vg 119 var troligen avsett att ingå i *Bautil* men har av någon anledning uteslutits i den tryckta utgåvan. I början av 1800-talet kommo Vg 113 och Vg 116 fram. 7 av dessa inskrifter, d.v.s. alla de då kända utom Vg 119, finnas nämnda i J. G. Liljegren, *Runurkunder* (1833). 1900-talet blev de stora upptäckternas tid. Då påträffades (1927) landets i vissa avseenden ståtligaste runsten, Vg 117. Tio år senare (1937) kommo nya, omfattande ristningar i dagen på den märkliga Sparlösastenen, Vg 119.

113. Bjärby sn, Töfta, Lärkegapet.

Pl. 85.

Litteratur: L 1380?, T 37, jfr 3. samlingen, Tillägg, s. 46. P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 127; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 104 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 135); O. Montelius, Några fornminnen i Viste härad 1873 (ATA); K. Torin, Brev ²⁶/₇ 1881 t. Riksantikvariern (ATA); O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 308; S. Gardell i Fornvännen 1934, s. 342 f.; Handlingar 1935, 1936, 1938 i ATA; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), s. 166 f.

Äldre avbildningar: Säve, bläckteckning (i a.a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 37).

Runstenen står rest c:a 1 km. ÖNÖ om Grästorps kyrka, c:a 300 m. N om järnvägen Vänersborg–Håkantorp och c:a 300 m. VSV om Kristoffer-Olofsgården (tidigare även kallad Sisslagården).

P. E. Lindskog skriver (1816): »trenne Runstenar äro i Bjärby Socken; men någon underrättelse om inskriptionerne har icke ärhållits». P. A. Säve fann runstenen »i en bäck vid 'Lärkegapet'». Vid K. Torins